

НАПІВПРЕДИКАТИВНІ КОМПОНЕНТИ В РЕМАРКОВИХ КОНСТРУКЦІЯХ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Олена Кульбабська

*доктор філологічних наук, професор кафедри сучасної
української мови Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*
o.kulbabska@chnu.edu.ua

Мар'яна Кульбабська

*учитель української мови та літератури
Чернівецької спеціалізованої школи I–III ст. фізико-
математичного профілю № 6*
mkulbabska@gmail.com

Традиційно з поняттям простого ускладненого речення мовознавці пов'язують речення, що містять *відокремлені другорядні члени*, що в новітніх синтаксичних працях витлумачують як *напівпредикативні конструкції* (далі – НК), граматичним і семантичним центром яких є іменники, прикметники, дієприкметники та дієприслівники. Із семантичного погляду такі ускладнювачі варто витлумачувати як явище конденсації та трансформації предикативних одиниць, що за змістом і предикативною глибиною здебільшого корелюють зі складним реченням, але за формою лаконічніші, що й визначає їхню функцію у процесах текстотворення.

Драматичний текст охоплює чітко розмежоване мовлення персонажів – діалоги й авторську мову. Проте „авторська мова у формі ремарок, які регламентують оформлення сцени і поведінку дійових осіб на сцені, в загальній структурі драматичного твору утворюють чітко відображений план, ніби паралельний до плану мовлення персонажів” [1, с. 239]. Справді, *ремарка* (від фр. *remarque* – позначка, примітка) – це авторські пояснення в тексті драматичного твору, що містять характеристику обставин зображеної дії, зовнішності, поведінки дійових осіб. Окрім того, ремаркові конструкції (далі – РК) не лише „виконують настановчу роль для режисерів та читачів, а й

задають основний тон драматичному творів, внаслідок чого мова п'єси набуває двотонального характеру" [там само]. Спостережено: у драматичній поемі Лесі Українки „Бояриня” (1910 р.) у складі авторських РК порівняно часто трапляються одиничні дієприслівники та дієприкметники, що генетично пов'язані з дієсловами, указують на фізичний або психологічний стан людини в момент її мовленнєвої діяльності. Особливістю їх уживання в допоміжному тексті є те, що ці вторинні синтаксеми з пропозитивною семантикою виформовують синтагму поза структурою речення, тобто функціують подібно до вставленого компонента, актуалізуючи додаткову важливу інформацію. Проте в супровідній РК (вона виокремлена дужками й курсивом) немає дієслова-присудка, як зрештою і базового речення, що повідомляло б про номінацію ситуації мовлення. Підмет (назва персонажа), який міститься поза РК, належить до класу істот і має значення діяча або носія стану. Отже, за структурою такі конструкції належать до бездієслівних простих речень, ситуативно неповних, з еліпсисом присудка зі значенням мовлення. Напр.: *С т е п а н (уклоняючись)*. Рад би, шановна пані матко, та не смію; *О к с а н а (сміючись)*. А ти ж там що ворожиш?

НК із дієприслівниками недоконаного виду виражають дії, одночасні з імпліцитним (зі значенням мовлення) Vf-присудком. Якщо ж вербоїди мають форму доконаного виду, то додаткову й потенційну Vf-дію сприймаємо як послідовні в часі: *Г і с т ь (схаменувшись)*. Так часом зірветься з досади слово...; *І в а н (зачеплений)*. От знайшлася знезацька оборонниця для тебе, боярине!

Отже, НК-компоненти як *засоби вторинної предикації* дають змогу називати не всі компоненти складної макроситуації, а лише один із них – найтипівіший.

Список використаної літератури

1. Мельничук А. С. Диалектика языковой формы и содержания в произведениях художественной литературы. *Литература. Язык. Культура*. М.: Просвещение, 1986. С. 238–246.